

Svoboda - původ

Aristotelés rozlišoval otázku „práva a bezpráví“ v dvojím smyslu, a to podle toho, zda jde o poslušnost nebo provinění proti zákonům lidským (tj. nějakého společenství) nebo tzv. „přirozeným“. Teprve později Alkidamas ještě dovedl toto rozlišení - svým způsobem ovšem jakoby „zpátky“ k představám starším - dál, totiž zda jde o původ „od přírody“ nebo „od boha“; uvažoval totiž o tom, jaký je rozdíl mezi svobodou a otroctvím. Měl za to, že nikdo není „od přírody“ otrokem, ale svobodu chápal jako božský dar, tedy jako něco, co nemá svůj původ „od přírody“. Tak se ukazuje, že to, co se pro osvícence (a zejména pro myšlenku „přirozených lidských práv“) jevílo jako náhražkové přejmenování „boha“ (či „Boha“), nemuselo být v minulost vždy chápáno takto zjednodušeně. Otázka tedy dodnes zůstává otevřena v následujícím smyslu: je svoboda záležitostí vztahu k nepředmětným výzvám - a tudíž „skutečností“, založenou na „příchodu“ těchto výzev -, anebo je záležitostí výslovně „vnitrosvětanou“, tj. „platnou“ a „skutečnou“ i tam, kde takové výzvy nepřicházejí, tj. kdy se „ryzí nepředmětnost“ prostě „odmlčí“? Aby tento problém mohl být náležitě a platně řešen, je zapotřebí upřesnit přinejmenším dvojí chápání „svobody“. Zdá se totiž, že určitý zdroj oné „přirozené“ svobody je vynálezem, spjatým s existencí života: každý typ života (a to na všech úrovních, včetně těch nejnižších) je spjat s určitým rozsahem rozhodování a volby (třeba i tápavé a nahodilé). A aby takové možnosti volby mohlo být využito, je nezbytné cíleně (télicky) připravit a garantovat alespoň nějaký minimální rozsah „rovnovážného stavu“ (jakéhosi „ekvilibria“), dovolujícího zásah „platného“ do prostředí „vážícího“, nebo jinak: intervenci „převládajícího“ do podmínek „převažujícího“. Tento - můžeme snad říci - nižší stupeň „svobody“ je věcným, „reálným“ předpokladem toho, aby se v rámci onoho „převládajícího“ resp. „schopného převládat“ uplatnily nepředmětné výzvy, a to formou „svobodných odpovědí“ na ně.

(Písek, 051126-1.)